

Landbruks- og matdepartementet
Postboks 8007 Dep.
0030 OSLO

Att:

Deres ref.

Vår ref.
11/1835-17 653.0/MAVA

Dato:
Oslo, 28.11.2011

Høring - NOU 2011:4 - Mat, makt og avmakt - Om styrkeforholdene i verdikjeden for mat

Landsorganisasjonen i Norge (LO) viser til brev vedrørende ovennevnte høring.

LO er veldig fornøyd med at tre departementer har prioritert en gjennomgang av verdikjeden for mat, ved å opprette et bredt sammensatt utvalg hvor alle ledd i verdikjeden er representert.

Matmaktutvalgets rapport er viktig dokumentasjon på at det har skjedd en betydelig maktforskyvning fra industri og produksjon til handelsleddet og de fire paraplykjedene. 99 prosent av dagligvarehandelen i Norge foregår i dag i en av de fire dagligvarekjedene. Flertallet i utvalget påpeker at denne utviklingen har negative konsekvenser både for samfunnet og forbrukeren. Med denne skjeve maktfordelingen følger også en skjev fordeling av verdiene som skapes i produksjonen, foredling, distribusjon og salg av matvarer. LO mener dette er en uheldig utvikling og reiser viktige prinsipielle spørsmål ved hvordan vi skal forvalte matproduksjonen og hvilke prinsipper den skal styres etter.

LO er bekymret over kjedenes bruk av egne merkevarer (EMV), da dette påvirker matindustriens mulighet til langsiktig innovasjon og nyskaping. I tillegg er dette kopiprodukter som ikke bidrar til et bredere vareutvalg, men som i stor grad erstatter andre merkevarer.

LO mener det er avgjørende at det offentlige tilrettelegger politikken for etablering og utvikling av uavhengige produksjons-, distribusjons- og markedskanaler i verdikjeden for mat, dvs. dagligvarebransjen, kiosk og bensinstasjon, hotell, restaurant og kantinemarkedet.

LO støtter alle forslagene fra utvalget om sterkere regulering av bransjen, men ønsker å rette spesiell oppmerksomhet på enkelte forslag:

Lov om god handelsskikk og opprettelse av ombud.

LO opplever at det er stor spenning blant de ansatte i bedriftene når det skal forhandles om nye avtaler. Det er ofte avgjørende for bedriftens arbeidsplasser om man får fornyet avtaler. Det spesielle med Norge, i motsetning til andre land, er at det kun er fire matkjeder å forholde seg til. I Norge finnes det bortimot 2000 matbedrifter som skal selge sine produkter til disse matkjedene, og det er ingen tvil om at det er matkjedene som sitter med regien. LO mener denne situasjon er lite tilfredsstillende, og er bekymret over at utvalget avdekket fryktkultur hos leverandørene og ansatte når det skal forhandles om nye avtaler.

Det har blitt hevdet at en lov om god handelsskikk vil være et inngrep i det grunnleggende prinsippet om avtalefrihet i norsk rett. LO kan ikke se at dette kan være noe avgjørende argument mot en ny lov, da lovgiver allerede i omfattende grad har vedtatt lover som ut fra andre viktige samfunnsmessige hensyn griper inn i partenes frihet til å inngå avtaler, og som regulerer på hvilke måter dette kan gjøres. Her kan nevnes lov om god meglerskikk for eiendom, god meglerskikk for forsikringsmeglere og regler for god advokatskikk.

I tillegg er det avdekket at det er vanskelig for bedriftene å satse langsiktig på innovasjon og produktutvikling når avtaler har så kort levetid som ett år. Den urimelige forretningsadferden som påpekes i rapporten, vil ikke alltid falle innenfor konkurransetilsynets oppmerksomhet. Hva loven skal inneholde, og forslaget om et eget ombud, er godt beskrevet i utvalgets rapport og LO støtter dette.

Videre vil LO presisere viktigheten av forslaget om at også tredjepart har anledning til å fremme saker for ombudet, da det ofte er vanskelig for direkte berørte parter å fremme saker.

Distribusjon

Det pågår i dag en sterk maktkamp mellom leverandører og dagligvarekjedene for å få kontroll på distribusjon. Det vil si at kjeden presser på for at alle varer skal gjennom grossisten som kjeden også eier. LO vil fremheve hvor viktig kontrollen på distribusjon er for maktbalansen i matkjeden. De som fortsatt har egen distribusjon er Tine, iskremprodusenter, bryggeri- og mineralvannsbransjen og bakerier. LO er kjent med at det i årevis er brukt pressmidler for å tvinge leverandører til å gi fra seg distribusjonen til kjedene. LO mener at dette er et viktig område som en ny lov om god handelsskikk vil kunne regulerer og ombudsmann overvåke, slik at ikke leverandørene blir tvunget til strategiske grep som forflytter maktbalansen ytterligere.

Matmerking og forbrukerne

LO mener det er viktig med forbrukeropplysning, og vil påpeke at forslaget om merking av mat med fullstendig næringsdeklarasjon er viktig. Forbrukerne skal være i stand til å kunne foreta informerte, trygge, helsefremmende og bærekraftige valg av matvarer. LO vil også at forbrukerne skal ha rett til å vite hvor maten faktisk er produsert. Enkelte av kjedene nekter å oppgi produksjonssted, spesielt på EMV produkter. Uten denne type merking fra kjedene fjerner man muligheten for en reell forbrukerpåvirkning. Videre mener LO at en Dagligvareportal også skal inneholde informasjon om vareutvalg og kvalitet. LO er ikke enig i at den skal ha prissammenligninger slik at portalen tjener som markedsføringskanal for kjedene.

Forslag om eierskapsbegrensning

LO støtter mindretallsforslaget som omfatter en egen utredning om eierskapsbegrensning i matkjeden. LO mener at med fire matkjeder må det innføres eierskapsbegrensning, for å unngå en ytterligere maktkonsentrasjon på få hender og for at konkurranseforholdene kan fungere til det beste for forbrukerne og samfunnet

Forbud mot salg med tap

LO mener at ”forbud mot salg med tap” må utredes, og at det må inn i en ny lov om god handelsskikk.

Lov om franchise som driftform

LO støtter opprettelse av en franchiselov. Franchiseformen er, som utvalget påpeker, en integrert driftsform i de store kjedene med unntak av Coop . I flere av kjedene er dette den dominerende driftsformen. LO har erfaring med at franchisemodellen styrker og forsterker den maktstrukturen matmaktutvalget fremhever som problematisk ved kjedene. Den voksende bruken av franchise i Norge og de utviklingstrekk dette medfører er problematisk i forhold til den norske arbeidslivsmodellen.

Av de forhold utvalget legger vekt på i forhold til franchisedrift i matbransjen er manglende innsyn i beregninger som ligger til grunn for de økonomiske ytelser som er avtalt, sterke bindinger som begrenser muligheten for å trekke seg ut av et samarbeid som ikke fungerer tilfredsstillende og at det er vanskelig for kjøpmenn å skifte mellom ulike butikkjeder.

LO mener representasjonsordninger og retten til innsyn må knyttes til virksomheter som utøver bestemmende innflytelse over det foretaket som er de ansattes arbeidsgiver i dette tilfellet etter franchiseavtalen. LO mener at franchiseforetakene må ha registreringsplikt i Brønnøysundregisteret. En slik registrering vil også være en god oppfølging av utvalgets arbeid og fremtidige muligheter til å holde oversikt over de store kjedenes makt og innflytelse i det norske samfunnet. Registreringen må som minimum inneholde oversikt over franchisetakere, kjedetilknytning med angitt kontraktstidsrom, samt antall ansatte. I tillegg må det legges til rette for et bedre statistisk materiale og faktagrunnlag.

En viktig del av et moderne arbeidsliv er en løpende utvikling av de ansattes kunnskap og kompetanse. Vår erfaring er at dette i mindre grad ivaretas i kjeder drevet gjennom franchiseformen.

LO mener at HMS-ansvaret bør utvides i et franchiseforhold. Etter LOs oppfatning ser vi at under gjeldende regelverk og rent juridisk, slipper franchisegivere unna kontrollregimer innen HMS og kompetansekrevende tiltak, som andre like store og komplekse selskaper må forholde seg til.

LO vil advare mot et ensidig fokus på prisnivå og vil påpeke at servicetilbudet og den totale kundeopplevelsen er avhengig av ansatte som jobber under arbeidsgiverregimer som også ivaretar og utviser ansvar for dette.

Arbeidsmiljøloven har som grunnleggende formål å beskytte den svake part i avtaleforholdet. Det avhengighetsforhold som kjennetegner arbeidsavtalen, kan være like karakteristisk for enkelte franchiseforhold. Franchisegiver har i stor utstrekning styring over franchisetaker, og i noen grad dermed også over arbeidstakere ansatt hos franchisetager. I store og komplekse foretak med mange tusen ansatte, slik som i matkjedene, vil arbeidstakernes rettigheter dermed pulveriseres.

Ved å bruke franchisemodellen kan franchisegiver for eksempel unndra seg arbeidsgiveransvar, HMS-ansvar og kompetansekrevende tiltak, medbestemmelse og innsynsrettigheter. LO mener tiden er inne for å se nærmere på utforming en franchiselov hvor nevnte aspekter ivaretas, og foreslår at det nedsettes et lovutvalg. Det vil etter vår oppfatning være av avgjørende betydning for et voksende tjenesteytende samfunn at et moderne lovverk ivaretar dette.

LO vil til slutt påpeke at forslagene fra et bredt sammensatt utvalg har stor oppslutning i LOs rekker. LO mener at det haster med å få gjennomført tiltakene da mange aktører avventer de politiske beslutninger i forhold til de veivalg som tas.

Med vennlig hilsen
LANDSORGANISASJONEN I NORGE

Gerd Kristiansen
(sign.)

Grethe Fossli
(sign.)

Saksbeh.: Marta Valdes

Dette brevet er godkjent elektronisk i Landsorganisasjonen i Norge og har derfor ingen signatur.